

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชน เรียนรู้จากตำบลต้นแบบบูรณาการ

นางสาวพริยา วัฒนารุ่งกานต์ นางปริยานุช บุรณะภักดี
ทันตแพทย์หญิงสุรัตน์ มงคลชัยอรัญญา
นางสาวปิยะวรรณ กลิ่นสุคนธ์ นางสาวณัฐวดี แมนเมธี

ระบบสุขภาพของประเทศไทยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาสุขภาพให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทในการสร้างสุขภาพและชุมชนให้อยู่ดี มีสุขอย่างยั่งยืน ยึดหลักสำคัญ 3 ประการ คือ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ดังนั้นการดำเนินงานสาธารณสุขต้องเปลี่ยนแปลง จาก Service-approach ไปเป็น Development-approach เพื่อให้ประชาชนสามารถดูแลตนเอง (Development-oriented PHC) กรมอนามัยได้จัดทำโครงการตำบลบูรณาการส่งเสริมสุขภาพ 5 กลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ ปี 2559 – ปัจจุบัน โดยนำแนวคิด ดร.นพ.อมร นนทสูต เรื่องแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์และการจัดการค่ากลางมาขับเคลื่อน เพื่อเป็นต้นแบบของการจัดการสุขภาพของประชาชน ชุมชนเกิดการเรียนรู้สู่การดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเอง

การถอดบทเรียนครั้งนี้เพื่อสกัดความรู้ประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมกันปฏิบัติงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกลไกการดำเนินงานของพื้นที่ตำบลบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ปัจจัยความสำเร็จ ข้อจำกัด และความท้าทาย โดยใช้การสนทนากลุ่มกำหนดประเด็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยน พื้นที่เป้าหมายคัดเลือกจากตำบลบูรณาการแบบเจาะจง 2 ตำบล คือ ตำบลพลองตาเอี่ยม จังหวัดระยอง และตำบลกองโพน จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน

ผลการถอดบทเรียน พบว่า ตำบลพลองตาเอี่ยมใช้กลไกคณะกรรมการสุขภาพระดับตำบล (mini-DHS) ในการขับเคลื่อนงาน โดยเลือกประเด็น “การพัฒนาตำบลนมแม่” มาเป็นประเด็นในการบูรณาการและสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ใช้งบประมาณจากอบต. และการรับบริจาคเพื่อระดมทุนเข้ากองทุนนมแม่ โดยจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ ได้กิจกรรมสำคัญได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพเรื่องนมแม่ผู้เกี่ยวข้อง 2) การสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3) การเฝ้าระวัง กำกับติดตาม 4) สร้างมาตรการทางสังคมในการส่งเสริมการเลี้ยงด้วยนมแม่จนเป็นนวัตกรรม ส่งผลให้อัตราการดำเนินงานแม่และเด็กดีขึ้นทุกตัวชี้วัด ปัจจัยความสำเร็จ คือ ต้นทุนทางสังคม ตำบลกองโพน ขับเคลื่อนการดำเนินงานโดย อบต.และรพ.สต. โดยใช้ 5 กลุ่มวัยและสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นในการบูรณาการ ใช้งบประมาณจากกองทุนสุขภาพตำบล กิจกรรมในการดำเนินงานได้จากการทำประชาคมหมู่บ้าน แล้วนำมาจัดทำแผนบูรณาการงานตามภารกิจของท้องถิ่น รพ.สต. และอสม. โดยลงไปดำเนินงานในชุมชนพร้อมกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในเรื่องระยะเวลา งบประมาณและกำลังคน เกิดนวัตกรรมกำจัดลูกน้ำยุงลาย “ปูนสังคาย” บทเรียนที่ได้คือ ตำบลบูรณาการฯใช้กลไกที่มีในพื้นที่ในการขับเคลื่อน ทำงานแบบ Cross functional ภาครัฐบูรณาการโดยใช้ภารกิจของหน่วยงาน ภาคประชาชน ใช้การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน แกนนำ อสม.ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมติดตาม และค้นหาปราชญ์ชาวบ้านรวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนางาน ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับภาระงานและบริบทของชุมชน ความท้าทาย คือ การประสานสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน